

REGISTERBLAD

Område av riksintresse för naturvård i Kalmar län.

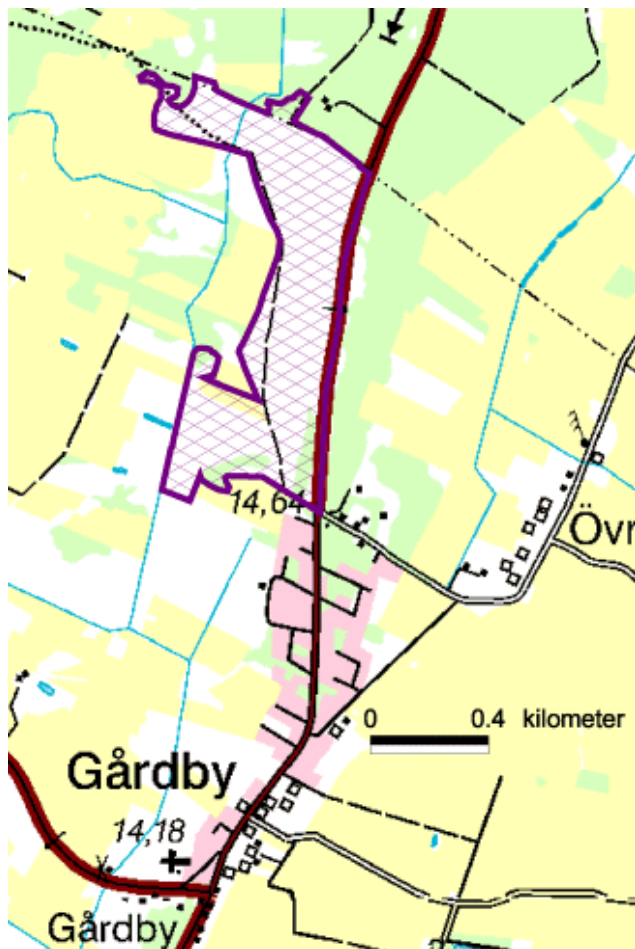
Områdesnamn: Gårdby, sandstäpp

Områdesnummer: NRO08075

Namn: Markus Forslund (1987-02-10), uppdaterat (2003-06-26)

Kommun: Mörbylånga kommun

Kartblad: 04 NV

Area: 51 ha, varav 51 ha land och 0 ha vatten

Naturgeografisk region: Region 14 a Ölands alvar

Kust/havsregion: IV Egentliga Östersjön

Regionindelning för sjöar och vattendrag: Avrinningsområde 119 (Öland)

Agrara kulturlandskapsregioner: Öland och sydöstsmåländska slättbygden

Landskapsformer: Slätt med relativ höjd under 20m

Riksvärde

Strandvall	
------------	--

Naturbetesmark	Flora och fauna
----------------	-----------------

Värdeomdöme: Vid Gårdby är ancylusvallen inte lika framträdande. Här ligger Ölands största sandstäpp med mycket begränsad utbredning i Europa. Sandstäppen har mycket höga botanisk och entomologiskt värden.

Huvudkriterier: A -- Område med framstående exempel på landskapstyper eller naturtyper eller kombination av naturtyper, som särskilt väl visar landskapets utveckling samt processer och naturlig utveckling i olika ekologiska system såväl på land som i vatten.
C -- Område med sällsynta naturtyper, hotade eller sårbara biotoper och arter
D -- Område med mycket rik flora/fauna

Förutsättningar för bevarande: Fortsatt naturvårdsinriktad betesdrift. Restaurering av igenvuxna naturbetesmarker. Områdets värden kan påverkas negativt av: Minskad eller upphörd jordbruks-/betesdrift skogsplantering, energiskogsodling, spridning av gifter eller gödselmedel, bebyggelse, nydikningar, täkt, luftledning, vägdragningar mm.

Säkerställande: Föreslaget att ingå som särskilda bevarandeområde i Natura 2000 enligt habitatdirektivet (SE0330102). Området omfattas av landskapsbildsskydd och delar i nordväst är riksintresse för kulturmiljö. Området ligger inom världsarvet Södra Ölands odlingslandskap.

Områdets huvuddrag: Strax norr om Gårdby ligger en stor sandhed. Marken är helt öppen fränsett ett visst inslag av enbuskar i västra delen. Området är beläget längs Ancylusvallen som här är ovanligt bred och domineras av sandiga sediment. Den bildades för omkring 9 000 år sedan. I norra delen finns mindre partier med flygsand.

Vegetationen i betesmarken består av en mosaik av ljunghed, torra gräsmarker och sandgräshed. Ljungheden har en ganska artfattig flora. Där ljungheden är glesare övergår vegetationen i örtrika, torra gräsmarker med arter som fältsippa, solvända, ögontröst och backnejlika. I de mest välhävdade delarna med flygsand återfinns sandgräshedar med ett inte helt slutet växttäck. Karaktärsart för dessa delar är borsttåtel och inslaget av lavar är ofta stort.

Områdets mest intressanta delar är de som består av sandstäpp. Sandstäppen är en av landets mest sällsynta naturtyper och karaktäriseras av ett upprutet växttäck. Stora ytor av den kalkrika sanden är blottad, vilket också är en förutsättning för naturtypens fortbestånd. Sandstäppens karaktärsväxt framför andra är tofsäxing. Andra typiska stäppväxter här vid Gårdby är grusviva, vårarv, sandstarr, sandsvingel och vit fetknopp. Ytorna med sandstäpp är ganska små och återfinns främst längs järnvägsbanken i den östra delen. Vid för svag hävd och störning övergår vegetationen i sandgräshedar med borsttåtel.

En restaurering av området har påbörjats för att utöka arealen sandstäpp. Ljungen tas bort och viss markberedning kommer att ske för att öka arealen bar sand.

Gårdby sandhed är botaniskt mycket intressant. Här växer bland annat hedblomstret på en av sina fåtaliga lokaler på Öland. Andra sällsynta växter är fågelarv, hylsnejlika, ljunghed, ögontröst, sandglim, sandtimotej och ölandsstarr. Vissa år kan fågelarven förekomma i stora bestånd. Sandheden vid Gårdby har även en mycket rik svampflora. Särskilt karaktäristiska är olika arter av röksvampar och jordstjärnor, varav flera är mycket sällsynta. Bland dessa kan nämnas grå stjälskröksvamp, liten diskroksvamp, stjälskröksvamp, dvärgjordstjärna och naveljordstjärna.

Insektlivet är mycket speciellt. Särskilt rikt är området på fjärilar, skalbaggar och steklar. Det är en av landets viktigaste lokaler för sandlevande gaddsteklar och Ölands förnämsta. Steklarna utnyttjar den blottade sanden för att bygga sina bon. Det är enda lokalen i landet i modern tid för alvarvägstekel och enda förekomsten på Öland för sexfläckig riddarvägstekel och troligen även för palpgeting. Läppstekel har här en av få svenska lokaler och en av de individrikaste. Andra rödlistade arter är flygsandvägstekel, solitärбина *Dufourea inermis* och *Dioxys tridentata*. Även den karaktäristiska öronstriten och stark hotade getingrovflugan är påträffad i området. Några typiska fjärilar för sandstjäpp är smaragdgrön lundmätare och vitpunkterat lundfly. Andra intressanta arter är silverfläckat kapuschongfly, liten bastardsvärmare, liten blåvinge, allmän pupurmätare, sandklövernålpalpmal och den starkt hotade trestreckade silvermalen. De exklusiva skalbaggararna finner man framförallt i de välhävda partierna, på järnvägsbanken och i grusgropen utmed vägen. Exempel på arter av dyngbaggar är månhornsbagge, humlekortvinge, rakhornnyvel, och heddyngbagge. Andra rödlistade arter i det välhävda området är svart majbagge, smal frölöpare, blank skulderlöpare och *Lepyrus capucinus*. I grusgropen är oval frölöpare vanlig, men även den sällsyntare dysterlöparen förekommer.

Väster om den egentliga sandheden vidtar lite fuktigare gräsmarker. Uppe i nordväst ligger en mycket artrik betesmark. Den centrala delen är fuktig och består av svagt tuviga örtrika, fuktiga gräsmarker. Typiska växter här är älvväxing, majviva och flera arter av orkidéer. De fuktiga gräsmarkerna omges av torrare marker med en del enbuskar.

Även i sydväst finns en fuktigare mark. Det är en liten rest av Ullevi mosse som till större del blivit uppodlad. Fuktiga gräsmarker med en typisk flora dominerar. Betesmarken har ett ganska stort inslag av slättergynnade växter som ängsruta, vitmåra, krissla och klöverärt. Det tyder på att marken tidigare nyttjats som slätteräng.

Anmärkningar: Ingår i länsstyrelsens program för bevarande av natur- och kulturmiljövärden i odlingslandskapet (84-18, 19) och i nationell bevarandeplan för odlingslandskapet(84-23). Naturvårdsplanen för Öland (M-56) och ängs- och hagmarksinventeringen (klass I). Vid Gårdby sandstjäpp pågår entomologisk forskning.

Referenser:

- Andersson, U-B. 1999. *Öländska utflyktsmål. Gårdby sandstjäpp*. Krutbrännaren 8 (3): 97–99.
- Danielsson, S. 1996. *Inventering av sandstjäpp på Öland 1995 samt förslag till skötselåtgärder*. Länsstyrelsen i Kalmar län. Meddelanden 1996:1. Kalmar.
- Danielsson, S. 2000. *Sandstjäpp – en exklusiv naturtyp med exklusiva arter*. Krutbrännaren 9 (1): 8–12.
- Forslund, M. 1996. *Sandstjäpp – ett exotiskt inslag på Öland*. Föreningen SydOstEntomologerna. Lucanus 1: 51–55. Kalmar.
- Forslund, M. (red). 2001. *Natur och kultur på Öland*. Länsstyrelsen i Kalmar län. Kalmar
- Ljungberg, H. 2002. *Bete, störning och biologisk mångfald i odlingslandskapet – Hotade skalbaggar i öländska torrmarke*. Länsstyrelsen i Kalmar län.
- Rudmark, L. 1980. *Beskrivning till jordartskartan Kalmar NO/Runsten NV*. Sveriges Geologiska Undersökning Ae 43.
- Ljungström, L, m fl. 1995. *Odlingslandskapet i Kalmar län. Bevarandeprogram, Mörbylånga kommun*. Länsstyrelsen i Kalmar län informerar. Meddelande 1995:20.
- Länsstyrelsen i Kalmar län, 1989. *Inventering av ängs- och hagmarker, Mörbylånga kommun*. Länsstyrelsen i Kalmar län informerar, 1991:2.
- Mattiasson, G 1974. *Sandstjäpp. Vegetation, dynamik och skötsel*. Meddelanden från avdelningen för ekologisk botanik Lunds universitet.

- Naturvårdsverket. 1997. *Sveriges finaste odlingslandskap. Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet. Etapp 1. Rapport 4815.*